

toen de centra van reeksen Duitse steden in puin gelegd, maar de verzwakking van de *Luftwaffe* had het hun sinds enkele maanden mogelijk gemaakt, overdag doelen aan te vallen die niet al te diep in Frankrijk waren gelegen.

Te land had Duitsland aan het Oostelijk front, waar het met ca. drie-vijfde van het totaal van zijn 285 divisies het Rode Leger trachtte tegen te houden, bloedige verliezen geleden en belangrijke gebieden moeten ontruimen. Zijn bondgenoot Finland was in het nauw gebracht; begin '44 had de Duitse *Heeresgruppe Nord* het gebied bij Leningrad moeten prijsgeven om terug te vallen tot bij de grenzen van Estland en Letland; de *Heeresgruppe Mitte* had zich slechts in een deel van West-Rusland kunnen handhaven; de *Heeresgruppe Süd* had zich uit de Krim en de gehele Oekraïne moeten terugtrekken en in april '44 had het Rode Leger al een brede grensstrook van Duitslands bondgenoot Roemenië in handen gekregen. Op de Balkan en in Griekenland, de Griekse eilanden inbegrepen, bevond zich een tiende van alle Duitse landstrijdkrachten: 25 divisies, van welke een groot deel op het Griekse vasteland maar vooral in Joegoslavië gebonden was door de strijd tegen de partizanen. In Italië (begin september '43 had de na Mussolini's afzetting gevormde regering van maarschalk Badoglio zich bij de Geallieerden aangesloten) had *Generalfeldmarschall Kesselring* zich van de herfst van '43 af kunnen handhaven achter de dwars over de Apennijnen aangelegde *Gustav-Linie* maar hij was daar in mei '44 uit verdreven (hij commandeerde toen 27 Duitse divisies) en op 4 juni, twee dagen vóór *D-Day*, was Rome bevrijd.

Al deze feiten en omstandigheden lieten, leek het, slechts één conclusie toe: de balans van krachten was definitief ten nadele van Duitsland doorgeslagen en Duitsland was ook het strategisch initiatief kwijtgeraakt waarvan het vooral in de jaren '39, '40 en '41 zozeer had geprofiteerd.

Had het nog kans de oorlog te winnen? 'Winnen' leek uitgesloten, maar Hitler die van zijn hoofdkwartier in Oost-Pruisen uit persoonlijk alle belangrijke beslissingen nam, klampte zich vast aan de hoop dat, als de oorlog maar voldoende werd gerekt (geen Duitse divisie mocht, waar dan ook, terugtrekken zonder dat hij er verlof toe had verleend), zich vroeg of laat fundamentele onenigheid zou voordoen tussen enerzijds de Sowjet-Unie, anderzijds Engeland en de Verenigde Staten. Hij koesterde bovendien hoge verwachtingen van de snelle Duitse straaljagers welke in de zomer van '44 zouden kunnen worden ingezet, en vooral van de eerste Duitse *Vergeltungs-Waffen*: de *V-1*'s ('vliegende bommen') welke van medio juni af in grote getale op Londen gelanceerd zouden worden, en de *V-2*'s (lange-afstands-raketten) waarvan terzelfdertijd de